

vračanje zavračanja in ignoriranja smrti. V eseju *Postnormative Subjectivity* pa James Mensch kritizira normativizem moderne, predvsem normativizem subjekta in njegove subjektivnosti, ki pa se v postmoderni izkaže za nezadostnega; postmoderna filozofija se skuša rešiti te pasti subjektivizma in pokazati na objekt, ki vedno in vedno znova konstituira subjekt; zaključí z Aristotelovim citatom iz *Metafizike*: *'being can be said in many ways.'*

Knjiga *The Ancients and the Moderns* nam ponuja snov za premislek, za razpravo o načinih in oblikah človekovega delovanja in zgodovine, prav tiste kvalitete in strasti, ki jih je razprava med starimi in mladimi zbudila in negovala (ne glede na njene posledice). Z vpogledom v oblikovanje in 'usodo' problemov in vprašanj, ki so se v času renesanse rodili, pa bomo prav gotovo lažje in celoviteje osmislili moderno in njene posledice v zahodni misli ob prehodu v novo tisočletje. V svojevrstni luči nam pokaže ideologijo moderne in njeno enostransko, apriori zavračanje renesanse. Tako kot postsocializem skuša potlačiti spomin v nezavedno, je moderna skušala pozabiti in zatreti prebujeni in prebujajoči se humanizem renesanse (seveda hkrati s prevzemanjem in preoblikovanjem le-tega za svojega). Za izprašanje in posledično predruženje tradicije naše civilizacije, je (s)prehod skozi grško misel in misel (post)moderne nepogrešljiv element vedenja. Knjiga nam ponuja prav to: grško filozofijo in njihove izkušnje v polisu, v nadaljevanju pa nam predoči kritiko moderne in njenih nastavkov. S poskusom zblizanja postmoderne in antike nam pokaže nujno povezanost, obstoj in perpetuiranje 'večnih' vprašanj, ki imajo množico odgovorov, a nobenega 'resničnega'. Z vračanjem k vprašanjem starih ter njihovim odgovorom se nam odpirajo možnosti za nove odgovore na vprašanja sodobnosti.

Alojzija ŽIDAN

Neodvisnost javnih občil

Društvo 2000, Ljubljana 1997, str. 317

Leta 1997 je Društvo 2000 izdalo zelo kakovostno publikacijo z naslovom *Neodvisnost javnih občil*. Publikacija je lahko bralčev vpeljevalec v mnoge interdisciplinarne družboslovne tematike, zato je za družboslovce izredno koristno in pomembno delo.

Dovolimo si opraviti sprehod po nekaterih vsebinah publikacije. Opozorim naj, da si bomo ogledali le tiste vsebinske segmente, ki so v današnjem času za družboslovce še posebej pomembni. V prikazu bom tako svojo pozornost osredotočila k sledečim sklopom:

- k sklopu, ki razmišlja o neodvisnosti občil,
- k sklopu, ki problematizira nekatere družbene dileme,
- pa tudi k sklopu, ki vključuje kritično presojo.

Osredotočenost pozornosti samo k nekaterim izpostavljenim sklopom pa nikakor ne zmanjšuje pomena ostalih obravnav in poglavij.

Za človeka v informacijski družbi je medijska pismenost zelo velikega pomena. Toda, kakšna je danes naša medijska kultura? Mediji so tisti, ki človeka informirajo, zabavajo, izobražujejo in oblikujejo javno mnenje. Nasploh so mediji naše spričevalo. In s kakšnimi vrednotami kultivirajo, socializirajo človekovo osebnost? To ni nepomembno vprašanje. Mediji so tudi nepogrešljiv pogoj demokracije, zato je zelo pomembno, kakšno je stanje naših medijev danes, kajti Slovenija bo morala slej ko prej spoštovati vse sistemske standarde demokratične družbe. Pomembna je tudi etična drža medijev, kajti (kot upravičeno poudarja Peter Kovačič Peršin) etična zavest ni nekaj, kar si je mogoče pridobiti z delom in izobrazbo. "Etična zavest je rezultat vzgoje in samovzgoje" (Peršin, str. 8). Razmišljanja o tej problematiki najdemo v sklopu, imenovanem neodvisnost občil. V njem tudi Mojca Drčar Murko opozarja, da bi bilo potrebno tekmovanje v kvaliteti in upoštevanju novinarske etike. V Sloveniji potekajo mnogoteri

modernizacijski procesi, ki se kažejo kot spremembe v naravi in v ritmu dela, kot vdor medijev, kot sprememba človekovega življenjskega sloga. "V multimedijki kulturi je TV nosilna os, je stroj, ki omogoča mnogim ljudem neposredno spremljanje dogodkov, ki se odvijajo" (Murko, str. 13). Tudi časopisi posegajo na vsa področja človekovega življenja. Pri radiu kot mediju je težišče na ustni komunikaciji, pri televiziji pa je težišče na ustni in pisni komunikaciji. Moč televizije kot sodobnega informacijskega stroja je izjemno velika. Prav lahko ljudje začnejo živeti življenje, ki ni več njihovo lastno.

Torej, s katerimi problematiziranimi družbenimi dilemami bralca sooča publikacija? Marko Kos na primer opozarja na nujen spopad Slovenije z izzivi, ne pa na to, da se le-tem izogibamo. Vrednote so pomembne urejevalke našega družbenega življenja. Toda "vrednotni sistem se bo vzpostavil samodejno, ko bomo uveljavili prioritete" (Kos, str. 136). Spremembe v naši družbi so nujno potrebne, saj se soočamo z izginevanjem delovnih mest, z negotovostjo in nestalnostjo dela ter zaslužka. Spremembam se lahko prilagajamo, lahko pa jih tudi povzročamo. V družinah nižjega družbenega sloja za šolajočo se mladino ne prevladuje spodbudno ozračje. Skratka, varne socialnosti samoupravnega socializma je konec.

Postavljeno družbeno dilemo: spopad z izzivi - izogibanje izzivom, dopolnjuje druge dileme. Denis Poniž je opredelil kot: čas v sedanjosti in čas v prihodnosti, ki je prihodnji čas. Čas je vrednota, ki jo je mogoče izmeriti in ustrezno oceniti. Vprašanja o prihodnosti postajajo vse bolj aktualna. Moderna družba, katere del smo, je izrazito progresistična, usmerjena v prihodnost. Naperjena na dogodke, ki se žele bodo zgodili. Na prihodnost naslavljammo vedno večje zahteve. Moderna znanost se ne ukvarja več s predmetnim svetom, marveč s svojimi predstavami predmetnega sveta, ki se bodo uresničile v prihodnosti. Danes se je potrebno v vedno krajšem času prilagajati na vedno bolj kompleksne sisteme in orodja. "Naše sposobnosti kopičenja informacij so sicer res večje, a naše ravnanje ni nič bolj "napredno", kot ga je imel antični človek" (Poniž, str. 147). In še zanimivo postavljena

avtorjeva dilema: svet tehnike in informatike je izrazito vzpenjajoči se svet, človek pa se komajda spreminja. V informacijski družbi se človek sooča s tem, da tako imenovana kibernetična revolucija vsak dan bruha nova in nova računalniška pomagala. Z nami, našimi osebnostmi, se dogaja kibernetizacija. Vse bolj je prisoten premik od "naravne" k "umetni" inteligenci. Pa tudi razlike med napovedanim in uresničevanim. Kibernetika je tako do kraja izoblikovala podobo prihodnosti, a jo hkrati ves čas neusmiljeno relativizira" (Poniž str. 151). Toda človek hrepeni. Hrepeni kot posameznik in kot kolektivno bitje. Želi tudi vzpostaviti dinamično ravnesje z naravo katere nedeljivi del je.

V kontekstu obravnave družbenih dilem se je vredno seznaniti še z razmisleki Janeza Strehovca. Tudi on razmišlja o kibernetični kulturi, o dobi kibernetičnih komunikacij. Zastavlja se vprašanje, kakšna je vloga družboslovne misli v zadnjih letih 20. stoletja? Kakšne so sodobne sociološke teorije informatične družbe? Kakšna je sploh družbena resničnost konec 20. stoletja? V tej resničnosti je nastopilo obdobje novih medijev. Obdobje ponudbe novih medijskih tehnologij. Svet novih medijev se izraža v pojavu računalniške umetnosti, ekološke umetnosti, v mrežnih umetnostnih projektih itd.

Pri sklopu, ki vključuje kritično presojo, pa je smiselno, da se še posebej zadržijo družboslovci - profesorji družboslovnih predmetnih področij. In to tako osnovnošolskih kot srednješolskih. V njem je namreč zanje zelo zanimivo prikazana publikacija Josepha O'Connora in Johna Seymourja Spretnosti sporazumevanja in vplivanja Uvod v nevrolingvistično programiranje NLP. Publikacija je izdala založba Sledi iz Žalca. NLP je interdisciplinarna metoda. Poznavanje te metode je smotno za vse, ki zavestno skrbijo za svoj osebni razvoj, a tudi za bolj zdravo družbo. V publikaciji so prisotni razmisleki o vprašanjih: kako bolje uporabljati govorico telesa? Kako vplivati na druge? Kako uporabljati strategije za pospešeno učenje? V čem se v naših dosežkih razlikujeta povprečno in odlično? Vse to je le nekaj nanizanih strokovnih drobcev, ki jih vključuje publikacija. Publikacija je za druž-

boslovce pomembna. Danes je namreč potrebno na vseh področjih družbenega življenja dosegati kvaliteto. Prodor družboslovcev do kvalitete pa prav gotovo temelji v njihovem poznavanju interdisciplinarnosti. Interdisciplinarnost pa je v prikazani publikaciji prisotna, zaobsežena. Tvorci interdisciplinarnosti so v publikaciji obravnavane filozofske, zgodovinske, sociološke, pedagoške, celo literarne tematike.

Sklep

Danes se povsem upravičeno opozarja, da je tudi v našem družboslovju potrebno dosegati standarde svetovne družboslovne ter humanistične misli. Govori se tudi o štirih velikih stebrih, ki jih izobraževanje, tudi družboslovno, lahko nudi človeku. Izobraževanje lahko človeka uči, da bi vedel. Vedel kar največ o družbi, v kateri živi. Izobraževanje tudi človeka uči, da bi znal delati. Da bi znal kar najbolj profesionalno delati na raznih področjih družbenega življenja. Izobraževanje človeka uči biti. Torej, kakovostno razvijati svojo lastno unikatno osebnost. Uči ga tudi kako živeti v skupnosti. Vzgaja ga za skupno družbeno življenje. Tudi to postaja vse bolj zapleteno, raznoliko. Oziroma opozorimo: če je industrijsko revolucijo nasledila informacijska, bo le-to v tretjem tisočletju nasledila revolucija uma. Da pa bi bili družboslovci na to revolucijo čim bolj pripravljeni, je smiselno, da se obogatimo tudi s spoznanji vsebin publikacije, ki smo ji namenili nekaj pozornosti.

Aleš ČRNIC

Lester Kurtz

Gods in the Global Village: The World's Religions in Sociological Perspective

Pine Forge Press, Thousand Oaks, California 1995, 279 strani

Naši davni predniki so sedeli okoli ognja in poslušali zgodbe o nastanku sveta in nauke o tem, kako je treba živeti. Ko se ljudje zberemo danes, medla svetloba ne prihaja več od ognja, ampak najpogosteje iz našega televizorja. Še zmeraj pa poslušamo zgodbe

o pravi naravi resničnosti, kot jo dojema naša kultura. A za razliko od naših prednikov, ki so v svojem življenju slišali le eno zgodbo o kreaciji, smo obdani z veliko različnimi kulturami. Živimo v času, ko so tudi najodročnejši delčki našega planeta povezani v svetovni sistem, tako da vsi skupaj delimo skupno usodo. Naše ekonomske institucije, kultura, umetnost, glasba ipd. so povezane v svetovno mrežo. Predvsem zaradi novih tehnologij se tudi svetovne religije vse bolj medsebojno prepletajo, hkrati pa smo postavljeni pred domala nerešljivo uganko religijskih konfliktov na Bližnjem vzhodu, Severnem Irskem in nenazadnje tudi v Bosni in Hercegovini ter na Kosovu.

Lester Kurtz se ukvarja z vprašanjem možnosti mirne koeksistence radikalno različnih kultur v skupnem prostoru. Zagovarja tezo, da sociološki študij religij omogoča vpogled v centralne probleme našega življenja in nudi znanstveni aparat za raziskovanje problemov, ki se pojavljajo z novimi načini skupnega življenja skupin z radikalno drugačnimi normami in vrednotami.

V 19. stoletju se je zdelo, da je v kulturnih centrih Evrope znanost praktično nadomestila religijo. A stoletje kasneje je še vedno močnejši religiozne elemente skoraj v vseh segmentih našega življenja. V modernih družbah religiozno življenje ni izginilo, kot so mnogi pričakovali, ampak se je le preformuliralo. Po eni strani so se revitalizirale starodavne tradicije (npr. tradicionalistična protestna gibanja v islamu in krščanstvu), po drugi strani pa so se pojavile nove oblike religioznosti (npr. civilna religija, tudi nacionalizmi). Priča smo silnemu razmahu alternativnih religijskih gibanj, na družbenem obrobju nastajajo religijski sinkretizmi, znotraj mainstream religioznih skupin pa se je pojavil ekumenski duh. Tudi družbeno življenje se pogosto izraža s sekularnimi rituali, ki imajo za Kurtza evidenten kvazi-religiozen karakter. V modernih in postmodernih družbah sekularni rituali kot npr. politične kampanje, televizijski oglasi, rock koncerti in olimpijske igre nosijo mnogo funkcij, ki jih Durkheim definira kot religiozne, saj promovirajo družbeno solidarnost in pomagajo pri procesu konstruk-